

M. SZABÓ MIKLÓS

VOLT EGYSZER EGY EGYETEM 1996–2007**Rektor a tűzvonalban***(Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014. 338 o. ISBN 9789633276303)*

A tavalyi év végén jelent meg M. Szabó Miklós a magyar katonai felsőoktatás, azon belül kiemelten a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia történetével foglalkozó könyvsorozatának – összesen hét munka – legfrissebb kötete. Nagy érdeklődéssel vettem kezembe a könyvet, hiszen 2001 októbertől már én is a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem oktatójává váltam, s függetlenül attól, hogy az intézmény azóta beolvadt a Nemzeti Közszolgálati Egyetembe, és gyökeresen átalakult – mind mai napig is elsősorban „zrínyisnek” vallom magam. Kíváncsi voltam arra, hogy amit én egyszerű egyetemi adjunktusként „alul” megéltem, az hogy látszott az Egyetem éléről. Saját élményeim hogyan illeszkednek, vagy éppen ütköznek egykori rektorom benyomásaival.

Az előző hat kötet ismeretében több szempontból is rendhagyó ez a mű. Már maga a külső kivitele is az, hiszen a korábban megszokott keménykötéses változat helyett egyszerűbb, puhakötéses kivitelben jelent meg. Abban is rendhagyó, hogy az első kötetet kivéve¹ csupán ennek van bevezetése, ami vélhetőleg azt jelzi, hogy a szerző ezt a könyvet nagy ívű feldolgozása utolsó részének szánja. Az első kötetnél ugyanis lényegében megnyitotta az elbeszélés, a történet fonalát, az utolsóval pedig lezárta azt. S rendhagyó legfőképpen azért, mert M. Szabó Miklós ebben a kötetben saját rektori időszakát ismerteti, így írása – miként arra maga a szerző mutat rá a címben és a bevezetőben is – óhatatlanul szubjektív lett. Részben persze igaz ez az állítás az előző kötetre is, hiszen M. Szabó Miklós az 1991. és 1996. közötti időszakban a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnokaként szolgált, az adott korszakot bemutató hatodik kötet² esetén viszont ezt a problémát egy szerzőtárs, Oroszi Antal nyugállományú ezredes, a téma másik kitűnő ismerője és kutatója, bevonásával sikerült orvosolni.³ Más kérdés az, hogy baj-e a szerző szubjektivitása? Véleményem szerint ebben az esetben nem feltétlenül. Egyfelől azért, mert M. Szabó Miklós gondosan ügyelt arra, hogy saját, deklaráltan szubjektív megjegyzései kurzívval szedve, jól láthatóan elkülönüljenek a törzsszövegtől, így az olvasó pontosan tudja, hogy adott esetben egyfajta „kommentet” olvas. A törzsszöveg szakmaisága így nem sérül, ugyanakkor a szerző ezzel megtalálta a módot arra, hogy „kikacsintson” az olvasó felé. Személy szerint pedig nekem ezek a – hol szúrós, máskor inkább csipkelődő – megjegyzések adják a könyv igazi savát-borsát, ezekről lesz „életszagú” az esetenként kicsit szárazra sikerült írás. Ezeknél az alkalmaknál derül ki, hogy egykori rektoromnak, a mai napig kedves kollégámnak, kifejezetten jó a humora. A szubjektivitás jelen esetben azért sem „bűn”, mert az egykori események aktív résztvevőjeként és alakítójaként, ez lényegében M. Szabó Miklós visszaemlékezése, ami nem hogy csökkentené, hanem inkább növeli a munka értékét.

A szerző a tőle megszokott alaposággal, kimerítő részletességgel dolgozta fel a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 1996 és 2007 közötti történetét. A kötet felépítése megegyezik a korábbi hat könyvben már olyan jól kiforrott sémával. Az első fejezetben M. Szabó Miklós az adott időszak nemzetközi környezetét és hazai viszonyait ismerteti, elsősorban a Magyar Honvédség, illetve a magyar katonai felsőoktatás szemszögéből fontos dolgokra, eseményekre helyezve a hangsúlyt. Bemutatja azt a szűkebb és tágabb környezetet, amelyben a „Zrínyi” működött, amely meghatározta az egyetem lehetőségeit, illetve a vele szemben támasztott elvárásokat. A második fejezet az egyetem legfőbb „megrendelőjét”, a Magyar Honvédséget helyezi a középpontba, az intézmény nyelvoktatásán, oktatási portfólióján keresztül érzékelte a megrendelői igények változását, illetve a „Zrínyi”

¹ M. Szabó Miklós: A magyar katonai felsőoktatás története 1945–1956. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004.

² M. Szabó Miklós – Oroszi Antal: A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1990–1996. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2012.

³ Oroszi Antal (vagy ahogy mi „zrínyisek” ismerjük, Tóni bácsi) lektorként ennek a kötetnek az elkészülésében is közreműködött.

szerepét a haderő átalakulásában. A harmadik fejezet az egyetem létrejöttét, illetve az azzal járó nehézségeket járja körül. A negyedik, ötödik és a hatodik fejezet az elkövetkező éveket, illetve a további „integrációt”, átalakulást, folyamatos változást ismerteti. A szerző nem kertel, határozottan rámutat arra, hogy esetenként mekkora „ellenszélben” kellett ezt a hatalmas munkát elvégezni, s a támadások nem egyszer onnan érkeztek, ahonnan arra az egyetem vezetősége a legkevésbé számított, számíthatott. Azt is megtudhatjuk, hogy mindeközben mennyire kiforratlan, illetve me-
netközben számtalanszor – esetenként gyökeresen – átalakuló elvárásoknak, utasításoknak kellett megfelelni.

M. Szabó Miklós egyik fejezetben sem mulasztja el megköszönni az egyetem dolgozóinak, oktatógárdájának és adminisztratív állományának, az „ügy”, azaz a honvédelem, a határőrség és a katasztrófavédelem hivatásos és polgári szakember állományának képzése érdekében tett erőfeszítéseiket. A kötet legfontosabb mondanivalója ugyanis az, hogy mindezen változások, illetve a szinte folyamatos bizonytalanság ellenére, a képzés megszakítás nélkül folytatódott. Ezt az évente kibocsátott tisztek, polgári szakemberek, nyelvvizsgát szerzett hallgatók száma igazolta. (Saját tapasztalatom pedig az, hogy nem nagyon volt két olyan, egymást követő osztály, amely teljesen azonos képzési terv szerint haladt volna. A leírtak ismeretében ez már nem olyan meglepő...) A kötet leírja azt, hogy mindezért mekkora munkát, esetenként harcot kellett a felsőbb szinteken végezni.

A szerző munkája során elsősorban primer forrásokat, rendeleteket, határozatokat, utasításokat, illetve a rektori időszakok alatt gondosan archivált hivatalos leveleket használt fel. Hivatkozásai szabatosak, jól visszakereshetőek. Mindezek alapján a könyv alapmű a magyar katonai felsőoktatás történetét a későbbiek során kutatni akaró szakemberek számára. Azoknak is hasznos olvasmány lehet, akik az 1996 és 2007 közötti időszakban a Zrínyi dolgozói, oktatói vagy hallgatói voltak, hiszen egész más szemszögből láthatják azokat az éveket, amelyeket az egyetem falai között eltöltöttek.

A kötet kiválóan illusztrált. A számtalan szervezeti ábra és táblázat kiegészíti a szöveges részt, könnyebbé teszi annak megértését. Különösen a szervezeti ábrák hasznosak, amelyek jól mutatják azt a folyamatos változást, átalakulást, amely ezt az időszakot jellemezte. A bőszes fényképanyag pedig arcot ad a szereplőknek, illetve rávilágít arra a kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerre, amellyel a Nemzetvédelmi Egyetem az európai és észak-amerikai katonai felsőoktatás intézményei között rendelkezett. Külön érdekesek ezen felül az eredeti dokumentumok másolatai, nem elsősorban a tartalmuk, hanem a kézzel odafirkantott „széljegyzetek” miatt, amelyek számos esetben kifejezetten elgondolkodtatóak.

Milyen munkát vesz a kezébe az, aki ezt a könyvet a felüti? Rendkívül – már-már szórszál hasogatón – alapos, szakmai szempontból kifogástalan szakirodalmat. Olvasmányként kicsit száraz, az ember gyakran elveszik a rengeteg adat és felsorolás között. Forrásként viszont – egy kutató szem-
szögéből – épp ez az adatgazdagsága teszi a kötetet hasznossá. A munka méltó lezárása a magyar katonai felsőoktatás történetét bemutató könyvsorozatnak, ugyanakkor nem lehet szó nélkül hagyni azt, hogy 2007-tel nem ért véget a történet. Remélem, a szerző egyszer még rászánja magát, és megírja a Nemzetvédelmi Egyetem utolsó éveinek történetét is, hiszen azzal válna teljessé a magyar katonai felsőoktatás történetét bemutató munkája.

Kaiser Ferenc